

Oikeusministeriö

Viite: VN/26964/2022

Lausunto työryhmämietinnöstä avioliittoon pakottamisen rangaistavuuden selkeyttämiseksi

Oikeusministeriö on pyytänyt lausuntoa avioliittoon pakottamisen rangaistavuutta arvioineen työryhmän mietinnöstä (Oikeusministeriön julkaisuja. Mietintöjä ja lausuntoja 2024:7). Työryhmän mietintö on kirjoitettu hallituksen esityksen muotoon.

Mietinnön taustalla on, että Suomi on sitoutunut Istanbulin sopimuksen 37 artiklan nojalla muun ohella toteuttamaan tarvittavat lainsäädäntö- tai muut toimet, että rangaistavaksi säädettäisiin ensinnäkin aikuisen tai lapsen tahallinen pakottaminen avioliittoon ja toiseksi aikuisen tai lapsen tahallinen houkuttelevuus muun kuin sen osapuolen tai valtion alueelle, jossa hän asuu, tarkoituksena pakottaa hänet avioliittoon. Sopimuksessa tai sitä koskevassa selitysmuistiossa ei kuitenkaan ole määritelty tapaa, jolla kriminalisointi tulisi toteuttaa. Sopimusta Suomessa hyväksyttäessä vuonna 2014 katsottiin, että ihmiskauppaa ja törkeää ihmiskauppaa (rikoslain 25 luvun 3 ja 3a §:t) sekä pakottamista (rikoslain 25 luvun 8 §) koskevat kriminalisoinnit riittäisivät täyttämään sopimusvelvoitteet.

Istanbulin sopimuksen täytäntöönpanoa seuraava asiantuntijaryhmä GREVIO ja eräät muut kansainväliset ihmisoikeussopimusten valvontatoimielimet ovat tämän jälkeen kiinnittäneet raporteissaan huomiota avioliittoon pakottamista koskevan nimenomaisen kriminalisoinnin puuttumiseen ja suosittaneet tältä osin toimenpiteisiin ryhtymistä. Työryhmän mietinnössä ehdotetaan tämän vuoksi, että rikoslain 25 luvun 3 §:n teon tarkoitusta koskeviin tunnusmerkistötekijöihin lisättäisiin selkeyden vuoksi maininta pakkoavioliitosta, jonka on työryhmän mietinnön mukaan katsottu jo aiemmin asiallisesti sisältyneen tunnusmerkistössä nykyisin käytettyyn ilmaisuun ”muihin ihmisarvoa loukkaaviin olosuhteisiin”.

Työryhmän mietinnöstä ilmenee, että termillä ”pakkoavioliitto” tarkoitettaisiin sekä avioliittoon saattamisvaihetta että avioliitosta irtautumisen estämistä. Edelleen pakkoavioliitolla tarkoitettaisiin juridisesti pätevän avioliiton lisäksi muunkinlaista avioliittoon rinnastettavaa liittoa, jolta edellytettäisiin, että se olisi solmittu tiettyä ryhmää, kuten uskonnollista yhdyskuntaa koskevien sääntöjen mukaisesti. Sääntöjen tulisi olla yleisesti tunnetut, mutta niiltä ei kuitenkaan edellytettäisi esimerkiksi kirjallista muotoa, vaan riittävää olisi muunkinlainen vakiintuminen. Mietinnössä on pidetty riittävänä, että pakkoavioliitto -käsitteen sisältö selvitetäisiin hallituksen esityksen perusteluissa eikä rikoslakiin säädettäisi erillistä määritelmäsäännöstä.

Korkein oikeus pitää yleisesti ottaen kannatettavana, että rikoslain säännöksiä selkeytetään niin, että rangaistavuuden piiriin kuuluisi jatkossa selvästi ne menettelyt, joiden kriminalisointiin Suomen valtio on Istanbulin sopimuksen ratifioinnin myötä sitoutunut.

Korkein oikeus toteaa kuitenkin, että lakiin ehdotettua termiä ”pakkoavioliitto” ei voida pitää yleisesti vakiintuneena käsitteenä ainakaan siinä mielessä, että sen voitaisiin selvästi katsoa kattavan kaikki menettelyt, jotka työryhmän mietinnössä on kuvattu kuuluvan rangaistavuuden piiriin. Erityisesti avioliitosta irtautumisen estämisen rangaistavuus ei ehdotetun muutoksen jälkeenkään ilmene vaikeuksitta laista. Lisäksi rikosoikeudellisen laillisuusperiaatteen kannalta voidaan pitää ongelmallisena, että pelkästään lain esityölausumissa tuotaisiin esiin se, että tunnusmerkistöä sovellettaisiin juridisesti sitovan avioliiton lisäksi muunkinlaisiin avioliittoon rinnastettaviin liittoihin. Ainakin näiltä osin ehdotettua sääntelyratkaisua olisi perusteltua arvioida jatkovalmistelussa vielä tarkemmin.

Ihmiskauppaa koskevan rangaistussäännöksen selkeyttämisen jälkeenkään ehdotettu kriminalisointi ei välttämättä kata avioliittoon pakottamisen kaikkia muotoja. Kansainväliset ihmisoikeussopimusten valvontaelimet ovat edellä todetuin tavoin kiinnittäneet huomiota avioliittoon pakottamista koskevan nimenomaisen kriminalisoinnin puuttumiseen. Näistä syistä jatkovalmistelussa olisi perusteltua vielä harkita myös erillisen rangaistussäännöksen säätämistä samaan tapaan kuin muissa Pohjoismaissa on tehty siitäkin huolimatta, että työryhmän mietinnössä on katsottu tällaiseen sääntelymalliin liittyvän eräitä ongelmia.

Tatu Leppänen
Presidentti

Jussi Alaranta
Hallinnollinen lakimies

Esittely täysistunnossa 8.5.2024.

Läsnä: presidentti Leppänen sekä oikeusneuvokset Sippo, Kantor, Huovila, Antila, Uusitalo, Engstrand, Mäkelä, Tammi-Salminen, Tapani, Ojala, Guimaraes-Purokoski, Turpeinen, Pulkkinen, Pölönen ja Hakamies.

Yhteystiedot

Korkein oikeus
Postiosoite: PL 301
Katuosoite: Pohjoisesplanadi 3
Puhelin: 02956 40000
Faksi: 02956 40154
korkein.oikeus@oikeus.fi